

Successen van het OBN

DRIE VOORBEEDEN UITGELICHT

In de 25 jaar dat het OBN nu bestaat, heeft het vele grote en kleine successen behaald. Een eerste is natuurlijk dat het al 25 jaar bestaat en het er naar uitziet dat het de decentralisatie van het natuurbeleid gaat overleven omdat ook de decentrale overheden het belang van kennisontwikkeling en -deling erkennen. Drie successen van de afgelopen jaren willen we hier laten zien: de nieuwe kijk op fauna, inzicht in herstelstrategie van vennen en als derde de onomstreden onafhankelijke positie van de OBN-deskundigen.

Veldkrekkel in kalkgrasland. / foto Toos van Noordwijk

Fauna als nieuw aandachtspunt

Natuurbeheer heeft de traditie zich in eerste instantie te richten op het herstel of in stand houden van vegetaties. In het Overlevingsplan Bos en Natuur was dat niet anders: het OBN is gestart omdat het er naar uit zag dat de bomen massaal zouden bezwijken onder de milieudruk. Er zijn ook echt goede redenen voor: de begroeiing is het eerste wat je opvalt in het landschap en geeft in grote mate aan wat zich in de bodem afspeelt. Hierop kan natuurbeheer een grote invloed uitoefenen. De vegetatie neemt een sleutelpositie in binnen ecosystemen omdat de vegetatie verantwoordelijk is voor het vastleggen van energie en de basis vormt van voedselketens. Verder zijn planten gedurende de groeiperiode iedere dag te zien, wat het inventariseren een stuk makkelijker maakt. Een pluspunt is ook dat het in Nederland 'maar' om 1.400 soorten vaatplanten gaat en dat een goede indeling mogelijk is op basis van standplaatskarakteristieken. Echter, een 'goede' vegetatie is geen garantie dat er ook een complete leefgemeenschap van diersoorten aanwezig is. Sterker nog, tijdens de beginjaren van OBN was er nauwelijks aandacht voor de fauna en dat had grote gevolgen. Meest in het oog springend waren de grote projecten waar massaal vergraste heidevelden werden geplagd of gemaaid. De vegetatie herstelde zich vaak spectaculair. Alleen de oplettende beheerder en onderzoekers merkten dat er daarna nauwelijks nog fauna aanwezig was. Hun hele leefgebied was vaak in een dag compleet verwoest. Als de dieren al niet het slachtoffer waren geworden van de machines. Met deze ervaringen in het achterhoofd kregen beheerders dan ook het advies om vooral nooit grote gebieden in een keer te behandelen. Het advies luidde bijvoorbeeld voor heideterreinen: Laat stroken over staan, maai om de paar jaar een gedeelte van het terrein. De opgerichte Expertisegroep Fauna laat bovendien zien dat fauna vaak ook andere eisen stelt aan de omgeving dan de vegetatie. Daarbij springt de eigenschap van de meeste dieren dat ze zich kunnen verplaatsen als eerste in het oog. En dat is bepaald geen bijkomstigheid. De optimale plaatsen om te eten zijn vaak andere dan de optimale plaatsen om te rusten, zich voort te planten etc. en dat kan ook nog eens per levensstadium (juveniel – adult of ei-larvepop-volwassen insect) verschillen. Een indeling van dieren op leefstrategieën zoals bij planten, is hierdoor niet mogelijk. Hierbij komt ook nog eens dat het in Nederland gaat om een geschat aantal van 35.000 meercellige diersoorten. Het besef dat natuurherstel meer behelst dan het herstel van de vegetatie is onmiskenbaar een van de successen van het OBN.

Waterlobelia in Bergvennen (Overijssel)

foto's Loekie van Tweel

Hoogveendeskundigen van OBN inventariseren habitatype Actief hoogveen in opdracht van ministerie van EZ.

Bekalken van de heide om de vennen te redden

Aanvankelijk had het OBN een verdeling in deskundigenteams gebaseerd op natuurtypen. Een van die teams had de vennen onder zijn hoede. Probleem met de vennen is dat ze vaak erg verzuurd zijn en er nauwelijks iets meer over is van de kenmerkende plantensoorten. Verzuring is doorgaans op te lossen met kalk. Experimenten met bekalken van de vennen, liepen echter op niets uit. Het kalk zorgde namelijk voor het vrijkomen van voedingsstoffen en dat leidt juist weer tot een overmatige algenbloei.

Door OBN-onderzoek werd steeds duidelijker dat we de vennen en de omliggende heideterreinen eigenlijk als een en hetzelfde systeem moeten zien. Vooral vennen met zeer zacht water ontvangen hun buffering vaak vanuit het oppervlakkige grondwater dat uit de naaste omgeving komt toestromen. Indien de waterstromen vanuit dit inziggebied richting het ven nog steeds bestaan, maar onder invloed van atmosferische depositie zijn verzuurd, kan in een aantal gevallen via bekalking de buffercapaciteit van het ven worden hersteld.

OBN-kennis is 'onverdachte' kennis

In samenwerking met de Dienst Landelijk Gebied voerde het Kennisnetwerk OBN in opdracht van het Ministerie van EZ de zogenaamde 'opnametoets' uit voor de 130 Natura 2000-gebieden die worden opgenomen in het Programmatische Aanpak Stikstof (PAS). Deze 130 gebieden zijn stikstofgevoelig en dat betekent dat beschermde habitattypen hier last hebben van de huidige en vroegere neerslag van stikstof. In de PAS werkt een aantal overheden samen om bij Natura 2000-gebieden twee doelen tegelijk te bereiken. Aan de ene kant wordt de achteruitgang van de biodiversiteit in die gebieden, voor zo ver die het gevolg is van stikstofdepositie, tot staan gebracht en omgezet in herstel. Aan de andere kant wordt er weer ruimte gemaakt voor nieuwe economische activiteiten met stikstofuitstoot in de buurt van die gebieden. Die ruimte was er bijna niet meer, want nieuwe vergunningen konden door de rechter worden vernietigd omdat ze in strijd waren met onze internationale verplichtingen op het gebied van biodiversiteit.

De grote vraag is nu welke maatregelen voldoende natuurwinst opleveren zodat er weer ruimte is voor economische ontwikkeling. Aan de hand van een checklist geven OBN-deskundigen per gebied een oordeel (onvoldoende tot goed). Van de beoordeling hangt af of gebieden in de PAS kunnen worden opgenomen zodat én de natuurkwaliteit verbetert én er ruimte is voor economische ontwikkeling. Een groot deel van de 130 gebiedsanalyses werd als onvoldoende beoordeeld. Na aanpassing door de diverse provincies en het rijk zijn deze 'onvoldoendes' in een tweede ronde in november 2013 opnieuw door de OBN deskundigen bekeken. In deze tweede ronde is een aantal gebieden helaas weer als onvoldoende beoordeeld.

De OBN-deskundigen hebben dus een nogal belangrijke taak: hun oordeel is voor de natuurbeheerders en de veelal agrarische ondernemers in de buurt van groot belang.

Die onafhankelijke deskundigheid komt ook tot uiting in de omschrijving van de mogelijke PAS-maatregelen. Er zijn maatregelen die bewezen effectief zijn: de maatregel heeft onder voorwaarden (gebiedssituatie + manier van uitvoeren) met zekerheid het beschreven positieve effect als hij in de praktijk wordt uitgevoerd. In de regel zal dat onderbouwd moeten zijn met (OBN-)literatuur, maar het kan eventueel ook met goed gedocumenteerde waarnemingen en OBN-handleidingen. [GvD]